

НЕФТЬ-ГАЗ САНОАТИГА ОИД ТЕРМИНЛАР ТИПОЛОГИЯСИ

Азимова Феруза Хужамқуловна

Жиззах политехника институти “Хорижий тиллар” кафедраси

ўқитувчиси.

Максимова Наталия Леонидовна

И. Н. Улянова номидаги Чуваш давлат университети доценти

Аннотация. Мазкур мақолада нефть-газ саноатига оид терминлар типологиясининг ўзига хос хусусиятлари ёритилган. Шунингдек, термин фан, техника, ишлаб чиқаришнинг муайян терминологик тизимнинг таркиби тўғрида маълумот берилган.

Калит сўзлар: нефть-газ, термин, моддалар, нефть-газ геофизикаси, кислород, окись алюминия, водная фаза, углеводород, петролейный эфир.

Annotation. This article covers the peculiarities of the typology of terms related to the oil and gas industry. Also, the term science, technology, production is given information on the correctness of the composition of a particular terminological system.

Keywords: Oil-Gas, term, substances, oil-gas geophysics, oxygen, okis aluminium, vodnaya phase, hydrocarbon, petroleynium ether.

Терминология ҳар қандай миллий тилнинг мустақил соҳаси бўлиб, касбий фаолият билан чамбарчас боғлиқ. Термин фан, техника, ишлаб чиқаришнинг муайян соҳасига тегишли муайян терминологик тизимнинг таркиби бўлиб, унинг концептуал мазмуни тизимдаги ўрни билан белгиланади.

Нефть-газ саноати оғир ва мураккаб иш жараёнларнинг кетма-кетлигидан иборат саналади. Хусусан нефть-газ саноати деганда қуйидаги ишлар мажмуи тушунилади: қидирув ишлари, кудукнинг қурилиш ишлари,

қазиб олиш ишлари, транспорт орқали ташиш фаолияти, нефтни қайта ишлаш, нефтни реализация қилиш, газни қайта ишлаш ва унинг маҳсулотларини қайта ишлаш сингари иш жараёнларини бир-биридан ажратиб бўлмайди. Ушбу занжир ўз ичига нефть-газ саноатида амалга ошириладиган ишларнинг хомашё базасидан оқилона фойдалана олиш имкониятини тақдим этиш билан бирга, инвестицион фаолиятда ва таваккалчилик даражаси бўйича юқори баҳоланган капиталнинг интенсивлигини ташкил этади. Нефть-газ саноатининг қазиб олинган ресурсларнинг қайта тикланмаслиги ҳамда нефть-газ қудуқдарининг маҳсулдорлиги бўйича чегаравий жойлашганлиги тармоқнинг асосий хусусиятларидан саналади.

Нефть-газ саноати терминологияси умумий ҳолда 2 терминологик турга ажратилади: 1) нефть-газ қазиб олиш; 2) нефть ва газни қайта ишлаш.

Терминологик бирликларни таҳлил қилишимиз қуйидаги мавзуй гуруҳларни аниқлашга имкон берди:

- 1) моддалар;
- 2) нефть-газ геофизикаси;
- 3) нефть-газни қайта ишлаш маҳсулотлари;
- 4) нефть-газни қайта ишлаш моддалари ва маҳсулотларининг хусусиятлари;
- 5) технологик жараёнлар ва операциялар;
- 6) жиҳозлар ва ускуналар;
- 7) нефть-газ саноатида ишлаб чиқариш, ташиш ва реализация қилиш иштирокчилари;
- 8) нефть-газ қазиб олиш соҳасидаги ҳужжатлар.

«Моддалар» терминлари: кислород / *oxygen*, окисьалюмин / *aluminum oxide*, силикагель / *silica gel*, сув фазаси / *aqueous phase*, юқори октантли кўшимча / *high-octant additive*, дистиллят / *distillate*, очиқ рангли дистиллят / *light distillate*, фракция / *fraction*, углеводород / *hydrocarbon*, енгил

углеводород / *light hydrocarbon*, маргинал углеводородлар / *marginal hydrocarbons*, тўйинган углеводородлар / *saturated hydrocarbons*, диенлар / *dienes*, изомеризат / *isomerizate*, петролейли эфир / *petroleum ether*, фуллерен / *fullerene*, нефт крекинг газы / *petroleum cracking gas*, алканлар / *alk*.

«Нефть-газни қайта ишлаш маҳсулотлари» терминлари: *oil* / нефть, *gas* / газ, *natural gas* / табиий газ, *liquefied gas* / суюлтирилган газ, *asphalt* / асфальт, *bitumen* / битум, *liquid bitumen* / суюқ битум, *construction bitumen* / курилиш битуми, *insulating bitumen* / изоляцион битум, *propane* / пропан, *butane* / бутан, *jet fuel* / реактив ёқилғи, *defoamer* / дефоамер, *fuel* / ёқилғи, *diesel fuel* / дизел ёқилғиси, *paraffins* / парафинлар, *rubber* / каучук, *dump tails* / думп думлари, *lubricant* / мойлаш материаллари, *demulsifier* / демулсификатор, *tar* / смола, *gasoline* / бензин, *heavy gasoline* / оғир бензин, *wax* / мум, *petroleum jelly* / нефть жели, *rubber* / каучук, *petroleum semi-manufactures* / нефть ярим ишлаб чиқариш.

Янги иқтисодий муносабатларнинг шаклланиш шароитида давлат саноатнинг асосий тармоқлари, чунончи ёқилғи-энергетика мажмуи корхоналарига катта ёрдам берди. Бу борадаги давлат сиёсати энергетика стратегиясининг асосий йўналишлари сифатида нефть ва газ конденсатини қазиб олишни кўпайтириш орқали ёқилғи мустақиллигини таъминлаш белгиланди. Нефть-газ саноатига оид терминларни қуйидаги типологик белгилари аниқланди (1-жадвалга қаранг):

1-жадвал.

Нефть-газ саноатига оид терминлар типологияси

Нефть-газ саноати терминлари типологияси		Терминларга мисоллар
<i>Бурғулаш</i>	“RLG International Inc.” компанияси иштироки	“Ўзбекнефтгаз” АЖ, “Қудуқларни бурғулаш ва капитал таъмирлашнинг эксплуатацион

			самарадорлигини ошириш”, “Диагностика” лойиҳаси
	Газ <i>узатиш тизими</i>	табiiй газ йўқотишларини камайтириш	
	Водород <i>энергетикаси</i>	энергия ресурслари	
	<i>Корпоратив</i> <i>кредит</i> <i>рейтинги</i>	“Ўзбекнефтгаз” АЖнинг корпоратив кредит рейтингини олиш мақсадида “Fitch”, “Moody's” ва “Standard & Poor's” халқаро рейтинг агентликлари ва инвестиция банклари билан ҳамкорликда тизимли ишлар олиб борилмоқда	“Fitch”, “Moody's”, “Standard & Poor's”, “CITI Group”, “JP Morgan, “Mitsubishi UFG”, “Газпромбанк”
	<i>Кончилик</i>	нефть-газ соҳасида олиб борилаётган ислоҳотлар	энергия тежамкор технологиялар, машина ва ускуналар, углеводород хомашёсини геология- қидирув, қазиб олиш, ташиш, қайта ишлаш ва сотиш соҳалари, янги кашф этилган ва илгари тўхтатиб қўйилган конлар, узок

			муддатли ўзлаштирилган захиралар
	<i>Қайта ишлаш</i>	табiiй газни қайта ишлашни кенгайтириш рентабеллиги	тозаланган метан асосида синтетик суюқ ёқилғи, полиэтилен, полипропилен, полимер маҳсулотлари, газ-кимё кластери

Хулоса қилиб айтганда, нефть-газ саноатига оид терминлар типологияси моддалар, нефть-газ геофизикаси, нефть-газ қайта ишлаш маҳсулотлари, нефть-газ қайта ишлаш моддалари ва маҳсулотларининг хусусиятлари, технологик жараёнлар ва операциялар, жиҳозлар ва ускуналар. нефть-газ саноатида ишлаб чиқариш, ташиш ва реализация қилиш иштирокчилари, нефть-газ қазиб олиш соҳасидаги ҳужжатлар каби мавзулар бўйича гуруҳлаштириш имконини беради. Бунда нефть-газ саноатига оид матнларни таржима қилишдаги қийинчиликларни аниқлашни талаб этади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Isakulova N. Using the Venn Diagram in Teaching Geography Terms //Journal of Pharmaceutical Negative Results. – 2022. – С. 2519-2523.
2. Isakulova N. USE OF BLITS-QUESTION METHODOLOGY IN TEACHING TERMS OF GEOGRAPHY //European International Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies. – 2022. – Т. 2. – №. 06. – С. 84-88.
3. Ўзбекистоннинг энергетика сиёсати. Электрон ресурс: uzb_un_uzb_1_The_Outlook_for_the_Development_of_Renewable_Energy_in_Uzbekistan.pdf (undp.org).
4. Ваҳобов Ш.В. Нефть ва газ саноатида ишлаб чиқаришни ресурслардан фойдаланиш усулларининг илмий-назарий асослари // Экономика и социум. 2021. №11-1 (90).